

Verslag Dialoogdag

E&E in balans

12 maart 2015

Kerkje te Garrelsweer

OCHTENDDEEL

1. Welkom door Henk Smit

Henk heet iedereen welkom, in het bijzonder Ricky van den Aker, wethouder gemeente Oldambt en Yang Soo Kloosterhof, wethouder gemeente Appingedam.

De dag is bedoeld om overzicht te krijgen en te discussiëren over IMP, aanwijzingsbesluit Natura 2000 Eems-Dollard, Masterplan Ems 2050, de stand van zaken van fase 2 van het MIRT-onderzoek en de resultaten van het KRW slibonderzoek.

De middag is bedoeld voor inhoudelijke verdieping op deze onderwerpen. .

Henk vraagt de aanwezigen naar de verwachtingen van de dag.

Samengevat is dit:

- Voortgang op de verschillende processen.
- Samenhang tussen processen.
- Duidelijkheid over (politieke) besluitvorming en betrekken achterbannen.
- Presentatie KRW slib.
- Duidelijkheid over waar we staan en wat dit betekent voor de bedrijven?
- De tijd dringt: het is tijd om zaken te doen met Duitsland. Hoe gaan we dit doen?
- Wat zijn die 'andere' plannen? Waar liggen kansen voor verbinding?

Praktische afspraken:

- Er zijn handouts beschikbaar van de presentaties, die worden uitgedeeld.
- Daarnaast worden de presentaties digitaal meegestuurd met het verslag van de dialogdag.

2. Overzicht beleidsprocessen in de Eems presentatie Michiel Firet (Programma Rijke Waddenzee) (zie pdf presentaties)

Michiel Firet geeft een overzicht van de belangrijkste beleidsprocessen en hun samenhang. Hij gebruikt de metafoer van emplacement met sporen en wissels. Veel trajecten lopen parallel, maar hebben ook onderlinge verbanden, of lopen in elkaar door. Er lijkt niet altijd goed te worden gestuurd op de samenhang in de tijd en het overgaan van resultaten naar andere processen. Er is wel logica ontstaan, maar soms min of meer toevallig. Door de groep wordt het seinhuisje met de seinmeester aan het beeld toegevoegd. Regie op de samenhang van processen is belangrijk.

3. Stand van zaken IMP rapport presentatie door Wim Schoorlemmer (ministerie van EZ) (zie pdf presentaties)

Samenwerking met Duitsland loopt goed. We hebben oog voor elkaars belangen. Er wordt niet meer gesproken over betwist gebied, maar van gemeenschappelijk samenwerkingsgebied. Helaas is het niet gelukt om het eindrapport IMP hier te presenteren, men heeft de deadline niet gehaald. Ingegaan wordt op de vakbijdrage Natura 2000. EZ gebruikt vandaag om input te verzamelen en mee te nemen in vervolgetraject. Het IMP is het richtsnoer voor het overheidshandelen voor de komende 15 jaren. Focus ligt wel op de vraag hoe het medegebruik meer in overeenstemming te brengen is met de ecologische wensen.

Vragen/opmerkingen

1. Hoe wordt Masterplan EMS aan Duitse zijde geïntegreerd in het IMP-proces? Masterplan Ems is een van de pijlers, drager aan Duitse zijde. De vakbijdrage Natura 2000 is de belangrijkste. Heeft ook veel achtergrondinformatie.
2. Zijn de vakbijdragen toegankelijk voor een ieder? De vakbijdragen staan op de Duitse website en men moet toegang krijgen om erbij te kunnen. De afspraak is dat mensen die inzicht willen krijgen in de vakbijdragen zich kunnen melden bij Marjan Datema. Zij zullen toegang krijgen.
3. Is de Kaderrichtlijn Water meegenomen in het IMP? Ja, KRW zit in spoor IMP verweven. Cees de Ranitz geeft aan dat hij meegedraaid heeft in de Duitse vakgroepen. Heeft veel tijd en energie gekost, maar op die manier worden wel de juiste mensen gehoord. Het IMP kent een lijst met 54 maatregelen, 5 in NL, 27 gemeenschappelijk en 24 in D: Systeemmaatregelen (zoals herstel meergeuligheid en dijkteruglegging), symptoommaatregelen (zoals maatregelen ter vermindering van de slibconcentratie) en No-Regret maatregelen (zoals de Groene Dollarddijk). Het overgrote deel van de maatregelen uit de vakgroep Natura 2000 zal naar alle waarschijnlijkheid overgenomen worden in het IMP.
4. Is de effectiviteit van de maatregelen onderbouwd? De conceptuele maatregelen niet, daar is nog veel onderzoek voor nodig. De conceptuele maatregelen is de vlucht voorwaarts van Nederland om de 54 maatregelen meer tot bundels bij elkaar te schrijven. Concepten verder uitwerken in goede vorm van samenwerking is volgende stap. Victor de Jonge geeft aan dat de aanleg van de Marconi-kwelder negatief is voor de primaire productie van het systeem. Blijf alert op dit soort ecologische dwarsverbanden.
5. Eind april concept IMP. Maatregelenbeschrijving is nog niet klaar. Advies: Maatregelen niet op zich beschouwen, maar pas het in het totale ecosysteem. Groep voelt wat onmacht om op het gepresenteerde en het proces te kunnen reageren. Projectgroep bij elkaar om concepten te bespreken. Hoe eerder de mensen bij elkaar hoe beter. EZ verzamelt de reacties 'via de stakeholders'. Er komt een consultieronde als de teksten klaar zijn, die zal kort en passief zijn. Er komt nog een keer bijeenkomst van de stakeholders.

Schets vervolgproces

Schoorlemmer: Eind april conceptrapport. Dan zes weken inspraak. Medio juni bilaterale Planungsgruppe en uiteindelijk presentatie tijdens werkbezoek bewindslieden. Eerste belangrijke stap is het op gang brengen van de NL-D samenwerkingsorganisatie.

Verheij: adviseert om projectgroep eerder bij elkaar te brengen.

Van den Aker: vraagt zich af hoe gemeenten betrokken zijn in dit proces. Via de projectgroep zijn gemeenten vanaf het begin meegenomen. Er is een vertegenwoordiger vanuit Oldambt.

Siemons: vindt de consultatieronde kort en de houding van de opstellers erg afwachtend. Hij adviseert om de belanghebbenden actief te consulteren.

Farwick: Samen aan de slag: wat betekent dat?

Wim: IMP is zwaarwegend advies, MIRT en Natura 2000 zijn uitvoeringsprocessen, waar ook geld aan gekoppeld is.

4. Aanwijzingsbesluit Natura 2000, door Cees van den Brandt (zie pdf presentaties)

Cees houdt de presentatie die hij ook bij de NLWKN in Oldenburg heeft gehouden. NL moet nog twee gebieden aanwijzen, Eems en Krammer-Volkerak. Er is haast bij, eind van 2015 gereed. Natura 2000 is minder integraal dan IMP, en is gebaseerd op de Nederlandse wetgeving. Doel van de aanwijzing is de landelijke doelen uit het Kerndoelen-document strategisch te lokaliseren. Daarbij spelen argumenten mee als 'valt er nog eer aan te behalen' en zijn de maatregelen 'niet exceptioneel duur'. De aanwijzing betreft habitat (leefgebied) H1130 (estuaria) en andere doelen uit het aanwijzingsbesluit Waddenzee. Het betreft een uitbreiding van de aanwijzing Waddenzee, gaat hele gebied omvatten, inclusief Eems-Dollard.

Voor habitat H1130 is de verbeteringsdoelstelling neergelegd in de Westerschelde. Daarom kan NL (boekhoudkundig) volstaan met een behoudsdoelstelling voor de Eems-Dollard. Het gaat er om te behouden wat er nu is, met referentiedatum 2008. In maatregelen betekent dat in elk geval niet achterover leunen. EZ/de aanwijzing houdt niet tegen dat anderen verbeteringsmaatregelen kunnen nemen. Natura 2000 is een soort basisbescherming.

Vragen/opmerkingen

1. Van Wijngaarde: vraagt zich af wat deze aanwijzing betekent voor het bestemmingsplan Oosterhorn? In beheerplan Natura 2000 worden activiteiten en maatregelen verder uitgewerkt. Verheij: vraagt zich af waarom het wel gelukt is om een verbeterdoelstelling te realiseren voor de Westerschelde en niet voor het Eems-Dollard estuarium. Cees; uiteindelijk heeft de Tweede Kamer hierover besloten. Firet; is doelendocument wel langs het parlement gegaan?
2. Mario Post: Referentiejaar 2008: met welke kenmerken definieer je dit? Wat is als goed gedefinieerd, wat als slecht? Hoe verhoudt zich dat tot wat we nu van het ecosysteem weten? Antwoord; Hiervoor zijn parameters beschikbaar. Firet: Hoe ga je met dynamische doelstellingen om? Jansen: discussie over behoud- of verbeterdoelstelling voor estuarium is niet zo belangrijk, want sinds 2008 zijn er geen zeegras en mosselbanken meer aangetroffen. Dus er is sowieso een verplichting om de kwaliteit van het estuarium te verbeteren.

Schoorlemmer: de politiek heeft bepaald dat we minimaal inzetten op Natura 2000 en niet meer doen dan strikt noodzakelijk is. Dit neemt niet weg dat het rijk bestuurlijk haar nek wel degelijk uit wil steken. Rijk heeft immers ook intentieverklaring E&E getekend.

3. Aanwijzingen zijn bestuursrechtelijke procedures. Focus ligt er op om slim om te gaan met de doelen zodat de gebruikers er zo min mogelijk last van hebben. Dit lijkt, gezien de discussie in de zaal, niet helemaal in lijn met de gedachte van E&E. EZ vindt het toe te juichen dat er boven het minimum van Natura 2000 het nodige gebeurt. Presentatie van EZ legt sterk focus op behoud van bestaand gebruik en autonome trend daarbij, terwijl IMP en E&E juist dialoog hebben geopend om in slimme transitie te denken. Een discrepantie die moet worden opgelost.

4. Het IMP is niet hetzelfde als het Beheerplan Natura 2000. De juridische kaders zijn anders. Eind 2015 wordt het aanwijzingsbesluit gepubliceerd (reacties op concepten medio 2015 mogelijk). Groep adviseert EZ om op basis van de kennis van nu nog eens goed naar het doelendocument te kijken. Ook omdat het halen van de verbeterdoelstelling Westerschelde ook zwaar achter blijft. Gevoel is dat het Beheerplan Natura 2000 remmend gaat werken op de realisatie van het IMP.

Hoe werkt het richtsnoer uitruil natuurwaarden hierbij? Deze aanwijzing volgt de traditionele procedure. Er is nog geen koppeling tussen het richtsnoer en de aanwijzing, die koppeling kan wel worden gelegd in het beheerplan Natura 2000.

Ook bij een behoudsdoelstelling moeten er sterke verbetermaatregelen worden genomen, zoals zeegras op de Hond & Paap. Natura 2000 is een juridische invalshoek, E&E is meer een bestuurlijke benadering.

5. MIRT-onderzoek Eems-Dollard stand van zaken door Nathalie de Koning (zie pdf presentaties)

Het MIRT programma is een programma voor ruimtelijke opgaven die op de middellange termijn rijksbetrokkenheid nodig hebben. Er zijn MIRT-spelregels gedefinieerd die onderzoek op vier sporen plus een integratiespoor beschrijven.

- Spoor 1, het ecologisch perspectief
- Spoor 2, de financieringsstrategie
- Spoor 3, de uitvoeringsorganisatie
- Spoor 4, de eventuele economische kansen

Komende maanden worden producten in de verschillende sporen opgeleverd en vindt integratie plaats. Het MIRT-proces kent grofweg vier fasen: onderzoek, verkenning (2 jr.), planvorming (2 jr.) en uitvoering (3 jr.). Het kan gaan om pilots, maatregelen, een onderzoeksprogramma en monitoring. Participatie is belangrijk. Het MIRT-onderzoek kent geen formele procedure, er wordt wel gestuurd op participatie. Allen, mail de behoefte aan participatie naar Nathalie, brede bijeenkomst; aan Duitse zijde zet men vraagtekens bij het MIRT-proces.

Vragen/opmerkingen

1. Farwick: bestuurlijk overleg dit najaar. Wat wordt daar besloten?
De Koning: Het gaat nu om de processtap MIRT-**onderzoek**. In het najaar wordt nagegaan of er voldoende urgentie is om over te gaan tot een MIRT-verkenning op basis van o.a. de financiële haalbaarheid van de maatregelen. Denken in **urgentie** is belangrijk. Is investeren in ecologisch herstel Eems-Dollard voor Nederland als geheel voldoende urgent dat het binnen **7** jaar moet gebeuren?
2. Siemons: vraagt zich af of er meer MIRT-verkenningen zijn die gericht zijn op grensgebieden. De Koning geeft aan dat die er inderdaad zijn, denk aan Westerschelde.
Van Dorp: vraagt zich af hoe er voldoende urgentie gecreëerd kan worden om de kans op een verkenning te vergroten. Belangrijk is om aan te tonen dat de financiële middelen geregeld zijn.
Post: vraagt zich af wat de reikwijdte is van het MIRT-onderzoek. Gaat het om het hele maatregelenpakket zoals gedefinieerd in het IMP?
De Koning: geeft aan dat het gaat om die maatregelen die urgent, noodzakelijk, op redelijke termijn uitvoerbaar en financieel haalbaar zijn.
Van der Kolk: In spoor 4 worden de economische kansen voor de regio onderzocht die voortvloeien uit de maatregelen die noodzakelijk zijn voor verbetering estuarium. Zo gaat de groene havenvisie verder dan wettelijk verplicht. Uitnodiging aan overheid om er ook zo in te gaan staan.
3. Worden er ook politieke overwegingen gemaakt, zoals de context dat het in een aardbevingsgebied ligt? Dat wordt vooral via de meekoppelkansen bekeken. Het is relevant om te zien dat overheden zwaar belast zijn, daar is aandacht voor gevraagd.
MIRT-ED kijkt vooral naar Nederlands deel van het estuarium. Wordt gezamenlijk deel ook meegenomen (zeer beperkt). Oproep om ook te kijken naar rivierdeel en zeewaartse deel van het estuarium.

MIDDAGDEEL

Henk heet nieuwe deelnemers welkom.

6. Masterplan 2000 **presentatie door Ellen Farwick** **(zie pdf presentaties)**

Het Masterplan 2050 is onder grote druk tot stand gekomen. Er ligt een in gebreke stelling van de Europese Commissie voor de ecologische kwaliteit van de Unterems. Het plan gaat over de Duitse Unterems en is door een beperkt aantal partijen in korte tijd en in besloten kring tot stand gekomen. Ellen Farwick presenteert de belangrijkste elementen uit het plan.

In het Masterplan Ems 2050 zitten maatregelen die worden gezien als belangrijke maatregelen in het IMP. Maatregelen hebben behoefte aan areaal (730 ha.) voor vogelgebieden en getijddepolders. Nog 530 is in eigendom bij landbouw. De getijddesturing met de stuw bij Gandersum kan negatieve effecten hebben op de ecologie en kustveiligheid aan NL-zijde. Is niet goed naar gekeken. Bedoeling is om in stappen van 10 jaar concrete maatregelen te nemen, vooraf gegaan door degelijk vooronderzoek, en met monitoring van de lange termijn effecten. Belangrijkste is dat het geld is gereserveerd, 1e stap zijn vooral haalbaarheidsstudies.

Naar aanleiding van het verschijnen hebben Henk Staghouwer en Jaap Verhulst een bezoek gebracht aan Mw Honé, Staatskancelarij van Nedersachsen. Daar zijn ook afspraken gemaakt over het vervolg.

Zo ligt er vanuit Duitsland een uitnodiging om aan te schuiven bij de zgn. Lenkungskreis (Stuurgroep Masterplan). Geadviseerd wordt om aan te haken vanuit eigen positie, omdat enkel aanschuiven je op achterstand brengt. Duitsland gaat op volle kracht vooruit.

Tot 2018 is er 22 miljoen beschikbaar, voor de periode na 2019 liggen geen financiële toezeggingen.

7. Resultaten van het KRW-onderzoek slib en ecologie **presentatie door Bas van Maaren** **(zie pdf presentaties)**

Na enkele jaren onderzoek presenteren Deltares en Imares de resultaten van een modelstudie naar het gedrag van slib in het Eemsestuarium en de effecten van maatregelen. Naar deze resultaten is lang uitgekeken. Problemen waar naar is gekeken zijn lichtbeperking en nutriëntenbeperking. Minder grip is verkregen op de benthische productie (de algengroei op de droogvallende platen). Daar zitten veel onzekerheden in de uitkomsten, geen conclusies. Het slibmodel geeft trends weer, geen exacte waarden van de werkelijkheid.

Een belangrijke conclusie van Deltares is dat het proces van baggeren en storten zelf een rechtstreeks verband heeft met de verslibbing stroomopwaarts. Eerst werd gedacht dat het vooral de getijde-asymmetrie was. Dat is zeker de driver voor het getijderivier gedeelte. In de Eems-Dollard is de getijde-amplitude niet heel erg toegenomen. Het water is echter met zijn hoge stroomsnelheden vrijwel altijd onderverzadigd met slib zodat meer opwerveling leidt tot meer slibtransport.

Het netto effect van baggeren en storten is vooral een herverdeling van het sediment, geen toename. De hoeveelheid getransporteerd slib wordt meestal beperkt door de beschikbare hoeveelheid slib, niet door de stroomsnelheid, dus aanbodgestuurd. Slibtoename is ontstaan nadat Duitsers gestopt zijn met onttrekken in 1990. Er is dus een natuurlijke neiging van het estuarium om dicht te slibben. hoe komt dat? Er was sprake van 1 miljoen m³ onttrekking per jaar. De rivier is een 'stofzuiger', had positief effect op Eems-Dollard, maar ook wel een uitwaaiierend effect. Eemsrivier is duidelijk voorbeeld van dichtslibben. Verdieping Eemsrivier heeft geleid tot een toename van de slibimport

In het estuarium wordt primaire productie door licht gelimiteerd, niet door nutriënten, behalve aan het einde van het groeiseizoen. 25 % afname slib leidt tot 50 % toename van de pelagische productie, dus netto 25% toename primaire productie.

Michiel: is hoeverre is dit al gereviewd? Deze uitkomsten geven aanzet tot andere oplossingsstrategieën. Wie hebben hier naar gekeken? B: Interne review, externe review (Victor) en in wetenschappelijke tijdschriften.

Er zijn 4 maatregelen doorgerekend. Onder meer sediment onttrekken heeft groot effect. Verondiepen van geulen leidt tot verlaging van de slibconcentratie in de Dollard, en tot verhoging in het buitengebied, het blijft daar hangen. Kijk ook naar de gecumuleerde effecten van 1985 tot nu, de totale verandering bekijken, en let goed op allerlei interacties in het systeem. Verlaging van het slibgehalte leidt tot een verhoging van de pelagische productie (in de waterkolom) van 38% per jaar, dat is 10 ton chlorofyl per jaar.

Aanbevelingen: intensiever gaan monitoren. Ook de interactie met biologische processen, bijvoorbeeld medio april zijn de algenmatten heel belangrijk, die interactie zit niet in het model. Doorrekenen van lange tijdschalen raakt de grens van wel het model kan. Hang je niet op aan één model.

Vraag: in hoeverre wordt samengewerkt met Duitsland op onderzoeksgebied, met modellen? Leveren die dezelfde resultaten op?

B: De Duitse modellen dienen een ander doel, zijn meer gericht op de korte termijn, om de verspreiding van slib rond de stortlocaties te modelleren, terwijl het Nederlandse model het slibgedrag over meerdere jaren berekent. Er is goed met o.a. Holger Weilbeer samengewerkt. Maar modellen zijn voor andere vragen ingericht. Model van Weilbeer laat wel dezelfde problemen zien als KRW-slib model in de omgeving van Emden.

Het is een natuurlijk proces dat een estuarium dicht wil slibben. Door ingrijpen versterk je processen die er eerst niet of in zeer beperkte mate waren, o.a. de verdiepingen van de Eems-rivier hebben geleid tot het aantrekken van slib. Dat is uit de hand gelopen tussen 1985 en 1992, onder invloed van doorgaande verdiepingen en stoppen met onttrekken van het slib.

Expert judgement

- Als je niet baggert, hoef je niet te storten. Je hebt echter niet de bereikbaarheid die je wilt hebben.
Gerard: we moeten de doelen zo helder stellen, in proces IMP gemeenschappelijke doelen.
Ellen: Duitse doelen: iig
Wim: we moeten voorkomen dat we niet verder komen, dan maar kwantitatieve doelen die we makkelijk kunnen vasthouden.
Bart: slib uit alle havens, niet alleen Eemshaven?
Michiel: vanuit economisch initiatief. Economische agenda achter "slim met slib"
De invloed van maatregelen op andere processen, o.a. structuurvisie, economische agenda.
- Al doende leert men, blijf niet wachten maar ga aan de slag.
- Meer aandeel aanleiding voor slib bovenaan dan meergeulensysteem.

Vraag: Hebben we hier de grote draaiknoppen te pakken? Ja, het zijn de belangrijkste maatregelen aan Nederlandse zijde. Let op, het model beschrijft de nieuwe evenwichtsconditie, de overgang is een complex proces. De snelheid waarmee je naar een nieuw evenwicht gaat.

Hang je niet op aan modellen, maar ga meten, meet meer punten, en houd dit lang vol.

Om een evenwichtige situatie te bereiken is slibmanagement weliswaar symptoombestrijding, maar wellicht benadert dat het beste de natuurlijke situatie (in de context van bereikbare havens). De Dollard als 'sink' nabootsen door het slib naar buiten te brengen.

Vraag: Als het verstandig is om het slib uit het systeem te halen, kunnen we dan de rekening naar Duitsland sturen i.r.t. hun kostenbesparing? De kosten per m³ verwijderen worden bij 'naar buiten brengen' veel hoger, maar de hoeveelheden die sedimenteren nemen af.

In de discussie nogmaals de aanbeveling om statistiek te gebruiken naast numerieke modellen. Cees de Ranitz verwijst naar ontwikkelingen in de prielen van de Dollard, vloed en eb werken daar tegen elkaar in. Dat heeft effect op de kustveiligheid. Het Kerkeriet slibt dicht, we moeten de stortlocatie daar veranderen.

Vraag: is 25% slibreductie voldoende? Gerard Jansen: we moeten wel eerst een gemeenschappelijk doel hebben, in MIRT, IMP e.d. te bepalen. Het gaat om multidisciplinaire doelen. Er zijn voorbeelden elders van integrated coastal zone management. Er worden diverse getallen genoemd voor normale belasting slib en aandeel zuurstof in het water. Niveaus uit de jaren '70 (Boede) lijken logisch. Ook met de werkende "smeerpijp" was het systeem toen niet ontwricht. Tegelijkertijd wordt er gewaarschuwd voor harde, niet onderbouwde en mogelijk niet haalbare meetbare doelen. Wim vindt het ook een prima benadering om kwalitatieve doelen te kiezen en gelijktijdig aan kwantitatieve onderbouwing te werken.

De effecten van de maatregelen van het Masterplan Ems 2050 zullen moeten worden doorgerekend. Zijn de hoeveelheid te verwijderen slib en de toename van de primaire productie evenredig? Hoe lopen nu de vragen door?

Michiel geeft het compliment aan Rijkswaterstaat voor het uitvoeren van het slibonderzoek omdat dit hele waardevolle informatie oplevert.

8. Afsluiting

Ter afsluiting loopt Henk Smit de vragen en opmerkingen langs die eerder die dag benoemd zijn en concludeert dat er op alle een antwoord gegeven kan worden dan wel uitvoerig besproken zijn gedurende de dag.

- Rol projectgroep in eindfase IMP - oproep tot intensief betrekken in consultatieronde.
- Relatie IMP met KRW - Masterplan EMS is dragend voor Duitse deel.
Presentatie Farwick heeft dit onderstreept -Toegankelijkheid vakbijdragen. Deze staan op de Duitse site, maar in afgeschermd gebied. Afspraak is dat iedereen die daar belangstelling voor heeft, toegang tot de Vakbijdragen IMP kan krijgen door contact op te nemen met Marjan Datema.
- Hoe richting uitvoering na IMP? IMP zelf is nog geen uitvoeringsplan. Misschien is de belangrijkste winst wel de oproep tot bilaterale coördinatie van de uitvoering. En verder langs drie lijnen: Beheerplan Natura 2000, MIRT en Masterplan zijn uitvoeringstrajecten. Hier moet de afstemming actief gebeuren! Hiervoor moet een gezamenlijk doel geformuleerd worden.
- Als men opmerkingen heeft over de 54 maatregelen uit de vakbijdrage Natura 2000, dan is hier nog enige ruimte voor.
- Afstemming IMP met achterban, o.a. bedrijven en landbouw. Met de sector landbouw is uitgebreid gesproken.
- Wat gebeurt er in het regulier overleg E&E/IMP/MIRT/KRW: bijvoorbeeld de organisatie voor deze dialoogdag. Het formuleren van een gezamenlijk doel om de processen goed op elkaar af te stemmen zal hier ook op de agenda komen.
Noot Michiel: dit is een informeel overleg voor de projecttrekkers om samenhang voor stakeholders te maximaliseren, en tijdelijk voor zolang het zinvol is.
- Er ligt een koppeling van het IMP met het Natura 2000-aanwijzingsbesluit.
- Natura 2000 is een juridische basis, een soort onderlegger. Er is uit de discussie geen draagvlak gebleken voor de koers van EZ (behoudsdoelstelling). Men adviseert EZ nog eens goed naar de basis, heroverweging van het doelendocument, te kijken.
- Meetbare doelen versus stip op de horizon, bij het bedrijfsleven kiest men vaak voor al doende leren. Dat wordt voor deze processen ook geadviseerd. Ga op weg, discussieer niet te veel over een paar graden naar links of rechts voor de oplossing. Ga aan de slag.

Henk bedankt alle aanwezigen voor hun komst en nodigt hen uit om nog een borrel te drinken.